

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ÖĞRETMENLERE YÖNELİK OKUL-TEMELLİ HİZMET İÇİ EĞİTİM ETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Mürşide DEMİRKOL**

Özet

Okullarda eğitimin nitelikli olmasında öğretmenlerin mesleki yönden gelişmeleri oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerini değerlendirmektir. Araştırma, Eskişehir il merkezindeki 42 ilköğretim okulunda yapılmıştır. Araştırma verileri okul yöneticilerinden görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim okullarında okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri tür, sıklık ve süre bakımından düşük düzeyde, yoğunluk ve zaman bakımından ise çok kısıtlı olarak gerçekleştirildiği, bunun yanı sıra eğitim gereksinimlerini belirleme, eğitimi planlama, program hazırlama, eğitimi yürütme ve eğitimi değerlendirmeye yönelik çalışmaların yüzeysel olarak yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, okullarda okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin yeterli düzeyde yapılmadığı yargısına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen eğitimi, hizmetiçi eğitim, okul-temelli eğitim

Giriş

Yirmi birinci yüzyılda eğitim alanında hızlı bir değişme ve gelişme yaşanmaktadır. Bilgi üretimi ve dağıtımındaki hızlı gelişmeler ve eğitim teknolojilerinin artan çeşitliliği eğitim sürecinde temel değişikliklere yol açmıştır. Eğitim, bilginin beyinlere yüklendiği bir süreçten yaşam içinde kullanımına dönüşmüştür. “Öğretme” kavramı yerini “öğrenme” kavramına bırakmıştır. Eğitim sisteminden beklenen, düşünen, etkin, yaratıcı, üretken, sorgulayan bireyler yetiştirmektir (Özgül, 2000). Okullar da bu sonuçlardan etkilenmiştir. Okulların kavramsal yapısı içine, öğrencilerin gereksinimlerine yanıt verebilmek, eğitimin niteliğini geliştirmek ve öğrenci başarısını artırmak yoğun biçimde girmiştir. Bu değişen ve gelişen yapı, beraberinde okul toplumunu oluşturan tüm bireylerin sürekli bir gelişim anlayışına sahip olmalarını gerektirmektedir (EARGED, 1999b).

Eğitim sektörünün en temel ögesi olan öğretmenlerin bu değişikliklere uyum göstermeleri beklenmektedir. Yeni kuşaklar yetiştirmede büyük sorumluluğu olan öğretmenlerin değişen koşullara uyum sağlamada gelişmeye gereksinimleri vardır. Bu da onların hizmet içinde sürekli geliştirilmeleriyle sağlanabilmektedir (Erten, 2000, s.25). Bu gelişimde hizmetiçi eğitimin önemli bir yeri vardır.

* Bu çalışma, Muğla Üniversitesinde 5-7 Eylül 2007 tarihlerinde gerçekleşen 16. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuştur.

** Eğitim Uzmanı

Bugün bütün dünyada okulların hedeflerine ulaşmasında ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamada hizmetiçi eğitim daha çok önem kazanmıştır. Türk eğitim sisteminde de öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlamada hizmetiçi eğitime önem verilmiştir. Ancak Türkiye’de hizmetiçi eğitimin geleneksel bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Eğitim etkinlikleri genellikle belirli zamanlarda, belirli yerlerde, belirli kişilere eğitimler verilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu yönüyle merkezi bir anlayış söz konusudur. Bununla birlikte özellikle 1990’lı yıllardan itibaren Türk eğitim sistemindeki önemli değişiklikler hizmetiçi eğitim anlayışına da yansımıştır. Milli Eğitim Bakanlığının (MEB, 1993) 1993/2 sayılı genelgesiyle öğretmenlerin hizmetiçi eğitiminin yerelleştirilmesi konusunda önemli bir adım atılmıştır. Söz konusu genelleğe dayalı olarak, illerde öğretmenler için çeşitli hizmetiçi eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu da öğretmenlerin mesleki gelişimleri bakımından büyük önem taşımaktadır.

Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitim

Bergen (2002), okul-temelli hizmetiçi eğitimi, merkezinde okul ve okul çalışanlarının mesleki gelişimi olan tümüyle bir hizmetiçi eğitim programı olarak tanımlamıştır. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programları okul binası içinde ya da dışında gerçekleştirilebilir. Okul-temelli hizmetiçi eğitim dinamik bir okul ortamı yaratmanın anahtarıdır. Amacı, kurumsal amaçların ötesine geçmek ve çalışanların mesleki gelişimini sağlamaktır (Sabar ve Hashahar, 1999). Kısacası, okul-temelli hizmetiçi eğitim, okulların kendi çalışanları için planlayıp uyguladıkları ve değerlendirdikleri bir eğitimidir.

1980’li yıllardan itibaren öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen hizmetiçi eğitim etkinlikleri eğitim bakanlığı ve merkezi örgütlerden okullara doğru kaymıştır. Okul-temelli hizmetiçi eğitim, sanayileşmiş Batılı ülkelerde başlamış ve giderek gelişmekte olan ülkelerde de yaygınlaşmıştır. Böylece okul dışında çeşitli kurumlarca verilen hizmetiçi eğitim etkinliklerinin yerini okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri almıştır. Hizmetiçi eğitim etkinliklerinin okul merkez alınarak yapılmasındaki temel amaç, öğretmenlerin profesyonelliğini artırarak okulda yapılması gerekli çeşitli reformları gerçekleştirmektir (Bergen, 2002).

Öte yandan, okul-temelli hizmetiçi eğitimin geleneksel hizmetiçi eğitim etkinliklerinin doğurduğu eleştirilere karşı bir tepki olarak doğduğu söylenebilir. Okul-temelli hizmetiçi eğitimi benimseyenlere göre, okul değişiklik için bir amaçsa öğretmenlerin bu süreçte önemli bir yeri vardır. Bu anlayışla okulda gerçekleşecek etkinliklerin öğretmenlerin gereksinimlerini karşılayacak yönde olması gereklidir. Öğretmenlerin gereksinimlerinin karşılanmasıyla değişime karşı direnmeleri de azalacaktır (Sabar ve Hashahar, 1999). Okul sistemi içerisinde hizmetiçi eğitim etkinliklerine yer verilmesi, okula ve okul çalışanlarına şu yararları sağlamaktadır (EARGED, 1999a): Verimlilik, hataları önleme, zaman kazanma, okul çalışanlarının moralini yüksek tutma, mesleki gelişim ve yönetimi geliştirme, teknolojik gelişmelere uyum sağlama, çalışanların güdüsünü artırma, okul çalışanları arasında fırsat eşitliği sağlama.

Sorun

Okulların çağın gerekleri doğrultusunda işlevlerini yerine getirebilmesi, doğrudan çalışanlarına bağlıdır. Değişen ve gelişen okul yapısı, okul toplumunu oluşturan bütün bireylerin yani öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerin sürekli gelişim anla-

yışına sahip olmasını gerektirmektedir (EARGED, 1999b, s.1). Özellikle öğretmenlerin mesleki yönden sürekli gelişmeleri, okulun beklenen işlevlerini yerine getirebilmesi için büyük önem taşımaktadır. “Öğretmenlerin mesleğe girişlerinden emekli oluncaya dek işlerini en etkili biçimde yürütmeleri için gerekli olan yeterliliklere her zaman sahip olmaları süreci” olarak tanımlanabilen mesleki gelişimi sağlamada merkezî ve yerel eğitim örgütlerinden düzenlenen hizmetçi eğitim programları ana etkinliklerin başında gelmektedir (Özer, 2002b).

Okul-temelli hizmetçi eğitim, okulların kendi çalışanları için okul düzeyinde gerçekleştirdikleri hizmetçi eğitim programlarından ya da etkinliklerinden oluşur. Bu eğitimin amacı, okul çalışanlarının, özellikle de öğretmenlerin tümüyle gereksinimlerine yönelik olarak yapılan hizmetçi eğitim etkinlikleriyle iş başından uzaklaşmadan mesleki gelişimlerini sağlamaktır. Geleneksel olarak merkezi olarak yapılan hizmetçi eğitim etkinliklerine bakıldığında, bunlar öğretmenlerin kendi okulları dışında gerçekleşmektedir. Hizmetçi eğitimde genel ilke ise, etkinliklerin kişinin çalıştığı birim, ilçe, il, bölge ve ülke düzeylerinde bir sıra izlemesidir (Özdemir, 1997, s.18). Öğretmenlerin hizmetçi eğitimlerini gerçekleştirmede ve sürekli kılmada okul ve öğretmen birlikte düşünülmelidir. Hizmetçi eğitim etkinliklerinin okul sistemi içerisinde yer alması çok önemlidir (Alicıgüzel, 1999, s.45).

Nitekim, Türkiye’de öğretmenlerin hizmetçi eğitimlerinin bugüne kadar büyük ölçüde Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetçi Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından düzenlenen kısa ya da uzun süreli kurslar ya da seminerlerle gerçekleştirilmesine karşılık, bugün yerel düzeyde ve okullarda yapılan çalışmalar daha çok önem kazanmakta ve yaygınlaşmaktadır. 1990’lı yıllardan itibaren Türk eğitim sisteminin kalitesini, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütüne (OECD) üye ülkelerin düzeyine çıkarmak ve tüm eğitim basamaklarında Avrupa Birliği standartlarını yakalamak amacıyla çeşitli projeler yürütülmektedir. Bu projelerden en kapsamlısı, belki de en önemlilerinden birisi Milli Eğitimi Geliştirme Projesidir. Bu proje kapsamındaki çalışmalardan bir tanesi de, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamaya dönük hizmetçi eğitim programlarının hazırlanması ve gerçekleştirilmesidir (EARGED, 1999a). Bu kapsamda okul-temelli hizmetçi eğitim etkinlikleri önemli bir yere sahiptir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nun 1993 yılında yürürlüğe giren 1993/2 sayılı genelgesine (MEB, 1993) göre, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, Bakanlığın istemesini beklemeden her yıl, yıl bitmeden bir sonraki yıla ilişkin hizmetçi eğitim planını hazırlayıp valilik makamına onaylatarak Bakanlığa göndermekle yükümlüdürler. Yine Milli Eğitim Bakanlığının (2002) 2002/18 sayılı genelgesine göre okulların zümre öğretmenleri kurullarına hizmetçi eğitim hizmeti sunma işlevi yüklenmiştir. Bu hizmet kapsamında okul zümre öğretmenleri kurulu kendi okullarındaki aday öğretmenlerin mesleğe uyumu ve göreve hazırlanması işlevini yüklenmekte, böylece aday öğretmenlerin rehberlik gereksinimleri çalıştıkları iş ortamında giderilebilmektedir. Ayrıca okul zümre öğretmenleri kurulu, değişik yükseköğretim programlarını bitirerek gruba gelen öğretmenlerin bilgi, deneyim ve uygulama yöntemleri konularındaki eğitim gereksinimlerini belirlemekle görevlidir. Belirlenen bu eğitim gereksinimleri doğrultusunda okul düzeyinde hizmetçi eğitim planı hazırlanması ve bu planın okul müdürünün sorumluluğunda ve zümre başkanının eşgüdümünde uygulanması öngörülmektedir. Okul-temelli bu çalışmaların amacı, hizmetçi eğitim etkinliklerinin daha etkili ve yaygın olarak gerçekleşmesini sağlamak, olabildiğince öğretmeni bulunduğu yerleşim yerinden ve sınıfından uzaklaşmadan iş başında yetiştirmektir.

Öte yandan, 1999 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca Müfredat Laboratuvar Okulu uygulamalarının hem ilköğretim hem de ortaöğretim okullarına yaygınlaştırılmasına ilişkin yönerge yayınlanmıştır. Yönergede, okulda görev yapan kişilerin mesleki etkililiğini ve verimliliğini artırmak ve eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere okulda sürekli ve iş başında hizmetiçi eğitim çalışmalarının düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Okulda yapılacak hizmetiçi eğitim çalışmaları oluşturulan sorumlu hizmetiçi eğitim danışma kurulunca yürütülecektir (MEB, 1999). Böylece “okul-temelli hizmetiçi eğitim” olarak tanımlanabilecek bu eğitim etkinlikleri ile, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sürekli ve sistemli olarak sağlanması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de 1993 yılından bu yana öğretmenlere yönelik olarak okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerine yer verilmektedir. Ancak bunların hangi çeşitlilikte, hangi yoğunlukta, nasıl gerçekleştirilebildiği ve ne ölçüde etkili ve verimli olduğu bilinmemektedir. Oysa, bu etkinliklerin yaygınlaştırılarak sürdürülebilmesi için bunların değerlendirilmesine gerek vardır. Nitekim bu araştırma da böyle bir gereksinimden doğmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerini değerlendirmektir.

Bu genel amaç doğrultusunda, araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri, ne tür ve hangi sıklıkta, ne kadar süreli, hangi yoğunlukta ve hangi zamanlarda düzenlenmektedir?
2. İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim ile ilgili, eğitim gereksinimlerini belirleme, eğitimi planlama, program hazırlama, eğitimi yürütme ve eğitimi değerlendirme çalışmaları nasıl yapılmaktadır?
3. İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili sorunlar nelerdir?
4. İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerini geliştirmeye dönük öneriler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile Türkiye’de ilköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili varolan durumun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Daha açık bir deyişle, ilköğretim okullarındaki öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri olarak neler yapıldığı, ne gibi sorunlarla karşılaştığı ortaya çıkarılarak bu çalışmaların bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Araştırma ile elde edilen sonuçların ilköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin daha etkili ve verimli biçime dönüştürülmesi için uygun önlemlerin alınmasına kaynak oluşturması umulmaktadır. Bu bağlamda okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri düzenlemekle sorumlu olan ilköğretim okulu yöneticileri ile milli eğitim müdürlüklerindeki ilgili kişilerin, ayrıca bu alanda çalışan araştırmacıların bu araştırmanın verilerinden yararlanmaları olanaklı görülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

İlköğretim okullarındaki öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırma tarama modelinde desenlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini tüm ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Ancak bu araştırma için bu genel evren içinden daha dar kapsamlı bir çalışma evreni belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma evrenini, Eskişehir il merkezindeki tüm ilköğretim okulları oluşturmuştur.

Araştırma için çalışma evrenine ulaşma gücü nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem almada Eskişehir il merkezindeki eğitim bölgeleri temel alınmıştır. Örneklem alınmasında aşamalı bir yol izlenmiş ve tabakalı örnekleme tekniği (Karasar, 1994, s.113) kullanılmıştır. Buna göre, öncelikle Eskişehir ilinin yedi ayrı eğitim bölgesinin listesi çıkarılmış ve her bir eğitim bölgesindeki ilköğretim okullarının toplam sayısından %40 oranında okul yansız olarak belirlenmiştir. Buna göre, 106 ilköğretim okulundan 42'si araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma için gerekli verilerin görüşme tekniğiyle toplanması planlanmıştır. İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlere Yönelik Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitim Etkinlikleri ile ilgili veriler, bu araştırma için özel olarak geliştirilmiş "İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlere Yönelik Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitim Etkinliklerini Değerlendirme Görüşme Formu" aracılığı ile toplanmıştır.

Görüşme formu 5 alan uzmanının görüşlerine sunulmuş ve onlardan gelen dönüt doğrultusunda form son şeklini almıştır. Yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan dört bölümden oluşmakta olup, görüşme formunda toplam 29 soru yer almaktadır.

Araştırma örneklemini oluşturan ilköğretim okulları adına okul yöneticilerinden alınan bilgiler ışığında görüşmeler yüzyüze gerçekleştirilmiştir.

Örnekleme giren tüm okullarda okul yöneticileriyle görüşmelerin yapılmasından sonra "İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlere Yönelik Okul Temelli Hizmetiçi Eğitim Etkinliklerini Değerlendirme Görüşme Formu" aracılığıyla toplanan verilerin işlenmesiyle ilgili işlemler yapılmıştır. Öncelikle okullara ilişkin görüşme formları numaralandırılmış, ardından formlardaki bilgiler bilgisayar ortamına aktararak çözümlenmiştir. Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak sayı ve yüzde dağılımından yararlanılmış, çözümlenmeler SPSS 11,0 (Statistical Package for the Social Sciences) bilgisayar paket programı ile yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesi sonunda, araştırmanın amacına yönelik sorularla ilgili olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

◆ Mürşide Demirkol

1. Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitim Etkinliklerinin Türleri, Sıklığı, Süresi, Yoğunluğu ve Zamanı

Çizelge 1. Gerçekleştirilen okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin türleri ve sıklıkları

Etkinlikler	Çok Sık		Ara Sıra		Hiç		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kurs ve seminerler	18	42.8	11	26.2	13	31.0	42	100.0
Danışmanlık hizmetleri	10	23.8	0	0.0	32	76.2	42	100.0
Çalışma grupları oluşturulması	36	85.7	2	4.8	4	9.5	42	100.0
Akran değerlendirme	2	4.8	3	7.1	37	88.1	42	100.0
Eylem Araştırması	9	21.4	6	14.3	27	64.3	42	100.0
Öğretmen liderliği	23	54.8	10	23.8	9	21.4	42	100.0
Öğretmen adaylarının yetiştirilmesi	3	7.1	0	0.0	39	92.9	42	100.0
Proje ekiplerinde çalışma	2	4.8	3	7.1	37	88.1	42	100.0
Konferanslar	12	28.6	15	35.7	15	35.7	42	100.0
Eğitsel konularda özel toplantılar	30	71.4	4	9.5	8	19.1	42	100.0

Çizelge 2. Gerçekleştirilen kurs, seminer ve konferans gibi okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin ortalama süresi

Süre	S	%
10 saat ve daha az	37	88.0
11-30 saat	2	4.8
31-60 saat	2	4.8
61-90 saat	1	2.4
Toplam	42	100.0

Çizelge 3. Gerçekleştirilen kurs, seminer ve konferans gibi okul-temelli hizmetiçi etkinliklerinin ortalama düzenlenme yoğunluğu

Düzenleme Yoğunluğu	S	%
Haftada 1-2 kez	0	0.0
Ayda 1-2 kez	2	4.8
Yılda 1-2 kez	40	95.2
Toplam	42	100.0

Çizelge 4. Gerçekleştirilen kurs, seminer ve konferans gibi okul-temelli hizmetçi eğitim etkinliklerinin yapılma zamanı (N=42)

Yapılma Zamanı	S	%
Çalışma saatleri içinde	1	2.4
Çalışma saatleri dışında	25	59.5
Gereksinim olduğunda	12	28.6
Öğretim yılı başında	31	73.8
Öğretim yılı sonunda	28	66.7

İlköğretim okullarında hizmetçi eğitim etkinliği olarak daha çok kurs ve seminerlerle, çalışma gruplarının oluşturulması, öğretmen liderliği ve eğitsel konularda özel toplantılara yer verilmektedir. Hizmetçi eğitim etkinlikleri çoğunlukla 10 saatin altında ve daha çok yılda 1-2 kez düzenlenmektedir. Öğretmenlere yönelik kurs, seminer ve konferans gibi hizmetçi eğitim etkinlikleri en çok öğretim yılı başında ve sonunda, bir de çalışma saatleri dışında düzenlenmektedir.

2. Okul-Temelli Hizmetçi Eğitim Etkinliklerinin Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi

Çizelge 5. Okul-temelli hizmetçi eğitim etkinliklerinde eğitim gereksinimlerinin belirlenme durumu

Belirlenme Sıklığı	S	%
Çoğu Zaman	12	28.6
Kimi Zaman	14	33.3
Hiçbir Zaman	16	38.1
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının gereksinim belirleme çalışmaları -tam olarak düzenli olmasa da- yapılmaktadır. Ancak, yapılan gereksinim belirleme çalışmalarının yüzeysel yapıldığı ortaya çıkmıştır. Gereksinim belirlenmesinde en çok kullanılan teknikler öğretmenlerle görüşme yapma, öğretmen kurul toplantı tutanaklarını inceleme ve öğretmenlere anket uygulamadır.

Çizelge 6. Okul-Temelli Hizmetçi Eğitim Etkinliklerinde Eğitim Gereksinimlerini Belirleme Çalışmalarının Niteliği

Niteliği	S	%
Ayrıntılı	3	12.0
Yüzeysel	22	88.0
Toplam	25	100.0

◆ Mürşide Demirkol

İlköğretim okullarının ancak yarısından biraz çoğunda hizmetiçi eğitim planları hazırlanmaktadır. Hazırlanan hizmetiçi eğitim planları genellikle yıllık olarak hazırlanmakta ve bu planlarda çoğunlukla hizmetiçi eğitim etkinliğinin konusuna, yerine ve zamanına yer verilmektedir. Ayrıca, okul-temelli hizmetiçi eğitim ile ilgili kararların alınmasında ve hizmetiçi eğitim planlarının hazırlanmasında çoğunlukla yöneticiler görev almaktadır.

Çizelge 7. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinde eğitim gereksinimlerinin belirlenmesinde yararlanılan teknikler (N=25)

Yararlanılan Teknikler	S	%
Öğretmenleri sınıf içinde gözleme	5	11.9
Öğretmenlerle görüşme yapma	21	50.0
Öğretmenlere anket uygulama	9	21.4
Zümre toplantı tutanaklarını inceleme	6	14.3
Öğretmen kurul toplantıları tutanaklarını inceleme	16	38.1
OGYE' nin yıl sonu değerlendirme raporunu inceleme	3	7.1
Müfettiş raporlarını inceleme	6	14.3

İlköğretim okullarında öğretmenlerin hizmetiçi eğitim gereksinimlerinin belirlenmesinde en çok öğretmenlerle görüşme yapıldığı, bunun yanı sıra öğretmen kurul toplantı tutanaklarının incelendiği ve öğretmenlere anket uygulanmaktadır.

Çizelge 8. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili plan yapıma durumu

Yapılma Durumu	S	%
Çoğu Zaman	21	50.0
Kimi Zaman	3	7.1
Hiçbir Zaman	18	42.9
Toplam	42	100.0

Buna göre, ilköğretim okullarının ancak yarısından biraz çoğunda hizmetiçi eğitim planları hazırlanmaktadır.

Çizelge 9. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili yapılan planların süresi (N=24)

Süre	S	%
Aylık	0	0.0
Dönemlik	3	12.5
Yıllık	21	87.5
Toplam	24	100.0

İlköğretim okullarında genellikle hizmetiçi eğitim planlarının yıllık olarak hazırlanmaktadır.

Çizelge 10. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili planların içerdiği bilgiler (N=24)

Bilgi Türü	S	%
Hizmetiçi eğitim etkinliğinin türü	0	0.0
Hizmetiçi eğitim etkinliğinin konusu	22	52.4
Hizmetiçi eğitim etkinliğinin yeri	21	50.0
Hizmetiçi eğitim etkinliğinin zamanı	21	50.0
Hizmetiçi eğitim etkinliğinin süresi	15	35.7
Hizmetiçi eğitim etkinliğine katılacak öğretmen sayısı	9	21.4

İlköğretim okullarında hazırlanan hizmetiçi planlarında çoğunlukla hizmetiçi eğitim etkinliğinin konusuna, yerine ve zamanına yer verilmektedir.

Çizelge 11. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili kararların alınmasında ve hizmetiçi eğitim planının hazırlanmasında görev alanlar (N=42)

Görev Alanlar	S	%
Okul yöneticileri	27	64.3
Zümre kurulu başkanları	2	4.8
Öğretmenler	6	14.3
Rehber öğretmen	4	9.5
Başka	6	14.4

İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim etkinliklerini tümüyle okul yöneticileri yürütmektedir.

Çizelge 12. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programının yazılı olarak hazırlanması

Hazırlanma Durumu	S	%
Çoğu Zaman	25	59.5
Kimi Zaman	2	4.8
Hiçbir Zaman	15	35.7
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının çoğunda hizmetiçi eğitim programlarının çoğu zaman yazılı olarak hazırlanmaktadır.

Çizelge 13. Okul-temelli hizmetçi eğitim programında yer verilen bilgiler

Programda Yer Alan Bilgiler	Çoğu Zaman		Kimi Zaman		Hiçbir Zaman		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Eğitim gereksinimi	1	3.6	0	0.0	27	96.4	28	100.0
Programın konusu	27	96.4	0	0.0	1	3.6	28	100.0
Programın zamanı ve süresi	27	96.4	0	0.0	1	3.6	28	100.0
Katılımcılar	21	75.0	0	0.0	7	25.0	28	100.0
Öğretim Elemanı	18	64.0	0	0.0	10	6.0	28	100.0
Amaçlar	14	50.0	0	0.0	14	50.0	28	100.0
İçerik (Konular)	12	43.0	0	0.0	16	57.0	28	100.0
Öğretme Durumu	1	3.6	0	0.0	27	96.4	28	100.0
Değerlendirme bilgileri	1	3.6	0	0.0	27	96.4	28	100.0

İlköğretim okullarının yaklaşık tümünde yazılı olarak hazırlanan hizmetçi eğitim programlarında programın konusu ile programın zamanı ve süresine yer verilirken, büyük bir bölümünde de katılımcıların ve öğretim elemanının kim olduğu, amaçların neler olduğu belirtilmektedir.

Çizelge 14. Okul-temelli hizmetçi eğitim etkinliklerini yürütenler

Sorumlular	S	%
Okul yöneticisi	39	92.8
Okul Gelişim Yönetim Ekibince oluşturulan bir çalışma grubu	1	2.4
Başka	2	4.8
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik hizmetçi eğitim etkinliklerini tümüyle okul yöneticilerince yürütülmektedir.

Çizelge 15. Okul-temelli hizmetçi eğitim etkinlikleri ile ilgili her bir öğretmen için kayıt tutulma durumu

Kayıt Tutulma Durumu	S	%
Çoğu Zaman	9	21.4
Kimi Zaman	1	2.4
Hiçbir Zaman	32	76.2
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının çoğunda öğretmenlerin hizmetiçi eğitim etkinliklerine katılma durumu ile ilgili kayıt tutulmamaktadır.

Çizelge 16. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri için destek alınan kaynaklar (N=42)

Destek Alınan Kaynaklar	S	%
Okulun yönetici ve öğretmenleri	17	40.5
Milli Eğitim Müdürlüğü yöneticileri	23	54.8
Üniversite öğretim elemanları	24	57.1
Sivil toplum kuruluşları	6	14.3
Başka	9	21.5

İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim etkinliklerinde en çok üniversite öğretim elemanları ile milli eğitim müdürlüğü yöneticilerinden destek alınmaktadır.

Çizelge 17. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programlarına katılacak öğretmenlerin seçilme yöntemi (N=42)

Seçilme Yöntemi	S	%
İstekli olan öğretmenler alınmaktadır	25	59.5
Okul yönetimince gerekli görülenler çağırılmaktadır	29	69.0
Zümre başkanlarınca belirlenmektedir	4	9.5
Okul Gelişim Yönetim Ekibince seçilmektedir	1	2.4
Başka	1	2.4

İlköğretim okullarında düzenlenen hizmetiçi eğitim programlarına katılacak öğretmenlerin seçiminde en çok "okul yönetimince gerekli görülme" ve "katılmaya istekli olma" yöntemleri kullanılmaktadır.

Çizelge 18. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinde eğitim araçlarından yararlanma durumu

Eğitim Araçlarından Yararlanma Durumu	S	%
Çoğu Zaman	32	76.2
Kimi Zaman	2	4.8
Hiçbir Zaman	8	19.0
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının çoğunda hizmetiçi eğitim etkinliklerinde eğitim araçlarından yararlanıldığı ortaya çıkmıştır.

Çizelge 19. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programlarının uygulanması sonunda öğretmenlerin başarılarının değerlendirilmesi durumu

Başarı Değerlendirme Durumu	S	%
Çoğu Zaman	5	11.9
Kimi Zaman	2	4.8
Hiçbir Zaman	35	83.3
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının büyük bir bölümünde hizmetiçi eğitim etkinliklerine katılan öğretmenlerin başarıları değerlendirilmemektedir.

Çizelge 20. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programına katılan öğretmenlere katılım ya da başarı belgesi verilme durumu

Katılım ya da Başarı Belgesi Verilme Durumu	S	%
Çoğu Zaman	7	16.7
Kimi Zaman	0	0.0
Hiçbir Zaman	35	8.3
Toplam	42	100.0

Uygulanan hizmetiçi eğitim programlarının sonunda öğretmenlere katılım belgesi ya da başarı belgesi verilmemektedir.

Çizelge 21. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programları uygulandıktan sonra programları geliştirmeye dönük çalışma yapılma durumu

Programlara Dönük Çalışma Yapılma Durumu	S	%
Çoğu Zaman	19	45.2
Kimi Zaman	3	7.1
Hiçbir Zaman	20	47.7
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının yaklaşık yarısında programları geliştirmeye dönük çalışma hiçbir zaman yapılmazken, yaklaşık yarısında da çoğu zaman yapılmaktadır.

Çizelge 22. Okul-temelli hizmetiçi eğitim programlarıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerinin alınması

Öğretmenlerden Görüş Alma	S	%
Çoğu Zaman	29	69.0
Kimi Zaman	5	12.0
Hiçbir Zaman	8	19.0
Toplam	42	100.0

İlköğretim okullarının büyük bir bölümünde değerlendirme amacıyla okul-temelli hizmetiçi eğitim programlarıyla ilgili olarak öğretmenlerin görüşleri alınmaktadır.

3. Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitimle İlgili Sorunlar

Çizelge 23. Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili belirgin olarak görülen sorunlar (N=42)

Görülen Sorunlar	S	%
Öğretmenler bu tür etkinliklere ilgi göstermiyor	20	47.6
Öğretmenler hizmetiçi eğitimin yararına inanmıyor	11	26.2
Okulda Hizmetiçi eğitim etkinlikleri için uygun ortamlar yok	9	21.4
Hizmetiçi eğitim etkinliklerinde kullanılacak araçlar sayı ve nitelik olarak yetersiz kalıyor	4	9.5
Hizmetiçi eğitim programlarının uygulanmasında uygun zaman bulma güçlüğü çekiliyor	19	45.2
Hizmetiçi eğitim programlarında görevlendirilecek yeterli sayıda öğretim elemanı bulunmuyor	8	19.0
Başka	2	4.8

İlköğretim okullarının yaklaşık yarısında okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan sorunların başında, öğretmenlerin bu tür etkinliklere ilgi göstermemesi ve hizmetiçi eğitim programlarının uygulanmasında uygun zaman bulma güçlüğü olduğu ortaya çıkmıştır.

4. Okul Yöneticilerinin, Okul-Temelli Hizmetiçi Eğitimin Geliştirilmesine Dönük Öneriler

Okul-temelli hizmetiçi eğitimin geliştirilmesine dönük olarak ilköğretim okulu yöneticilerinin belirttikleri görüş ve öneriler, öncelikle eğitimleri uzman kişilerin vermesi, okul yöneticilerinin hizmetiçi eğitim konusunda eğitimden geçirilmesi, üniversitelerin destek olması, okullarda uzman ya da birim olması gerektiği yönündedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak, ilköğretim okullarında okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri tür, sıklık ve süre bakımından düşük düzeyde, yoğunluk ve zaman bakımından ise çok kısıtlı olarak gerçekleştirildiği, ayrıca eğitim gereksinimlerini belirleme, eğitimi planlama, program hazırlama, eğitimi yürütme ve eğitimi değerlendirmeye yönelik çalışmaların yüzeysel olarak yapılması nedeniyle okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin yeterli düzeyde ve etkililikte uygulanamadığı görülmüştür.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- İlköğretim okullarında öğretmenlerin hizmetiçi eğitim gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla kurs, seminer ve konferansların ötesinde danışmanlık hizmetleri, akran değerlendirmesi, eylem araştırması, öğretmen

adaylarının yetiştirilmesi ve proje ekiplerinde çalışma gibi değişik türde okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerine de yer verilmelidir.

- İlköğretim okullarında öğretmenlerin eğitim işlerinde daha etkili ve verimli olabilmeleri için düzenlenen hizmetiçi eğitim etkinliklerinin yoğunluğu artırılmalı, sürekliliği sağlanmalı ve yapılma zamanı öğretim yılı başı ve sonu ile sınırlı tutulmayıp tüm yıla yayılmalıdır.
- İlköğretim okullarında eğitim gereksinimlerini belirleme çalışmaları daha ayrıntılı ve bilimsel yollar izlenerek yapılmalıdır. Böylece okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinden beklenen yarar daha çok sağlanabilecektir.
- Hizmetiçi eğitim planı, uzun bir zaman dilimindeki hizmetiçi eğitim etkinliklerini kapsayan bir tasarı olduğundan, ayrıntılı olarak hazırlanmalı ve planda mutlaka hizmetiçi eğitim etkinliğinin türü, süresi ve katılacak öğretmen sayısı gibi bilgilere de yer verilmelidir.
- Öğretmenlerin katıldıkları hizmetiçi eğitim etkinlikleriyle ilgili bilgilerin kaydı tutulmalıdır. Bu kayıt öğretmenlerin mesleki gelişimleri konusunda hem kendilerinin hem de çalıştıkları kurumun bilgilenebilmesi ve onlara yönelik ileriki hizmetiçi eğitim etkinliklerinin belirlenmesi açısından önemlidir.
- Okul-temelli hizmetiçi eğitim programlarının uygulanması sonunda öğretmenlerin başarıları değerlendirilmeli ve öğretmenlere başarı ya da katılım belgesi verilmelidir. Bu, onların hizmetiçi eğitim etkinliklerine karşı güdülenmeleri ve bu tür etkinliklere daha olumlu bakmalarında önemli bir etki oluşturabilir.
- İlköğretim okullarında okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin zenginleştirilerek gerektiği biçimde ve yaygın olarak yapılabilmesi için okul yöneticileri ile öğretmenlere Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığınca bu konuda bilgilendirici ve bilinçlendirici çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, üniversiteler, milli eğitim müdürlükleri ve okullar varolan işbirliklerini daha da geliştirerek çoğaltmalıdırlar.
- Türkiye ölçüsünde daha geniş ölçekli sonuçlara ulaşmak için öteki illerde de ilköğretim okullarında okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesine yönelik araştırmalar yapılmalı, bu araştırmaların sonuçları birleştirilerek genel bir değerlendirme yapılmalıdır.
- Okul-temelli hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sürekli ve sistemli olarak sağlanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda okul-temelli hizmetiçi eğitime dönük bir model geliştirmeyi amaçlayan araştırmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Alıcıgüzel, İ.(1999). *Çağdaş okulda eğitim ve öğretim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bergen, T.J. (2002). School-based in-service education of teachers in developing versus industrialized countries. <http://www.ihup.edu/library/web> adresinden 03.02.2002 tarihinde alınmıştır.
- EARGED. (1999a). *Müfredat laboratuvar okulları modeli*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- EARGED. (1999b). *Okul gelişim modeli*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Erten, G.(2000). Yirmibirinci yüzyılın öğretmeni. *Çağdaş Eğitim*, 270, 21-26.
- Karasar, N.(1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- MEB. *Zümre öğretmenleri kurullarının hizmetiçi eğitim işlevleri ile ilgili* 14.02.2002 Gün ve 2002/18 Sayılı Genelge.
- MEB. MLO uygulamalarını yaygınlaştırma yönergesi. *Tebliğler Dergisi*, 2506, 989-997, 1999.
- MEB. *Mahalli hizmetiçi eğitim planlarının hazırlanması ile ilgili* 6.1.1993 Gün ve 1993/2 Sayılı Genelge.
- Özdemir, S. (1997). Her organizasyon hizmetiçi eğitim yapmak zorundadır. *Milli Eğitim*, 133, 17-19.
- Özgülven, İ. E.(2000). Bilgi çağında eğitim ne olacak?. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinin 18. Kuruluş Yılı'nda yapılan konuşma*, Adana.
- Özer, B. (2002).In-service training of the teachers in turkey: chief events and attitudes of teachers. *Avrupa Öğretmen Eğitimi Derneğinin (ATEE) 27. Yıllık Kongresinde sunulan bildiri*, Polonya.
- Sabar, N. ve Hashahar, A.(1999). School-focused in-service training: the key to restructuring schools. *Journal of Inservice Education*, 25, 203-222.

THE EVALUATION OF SCHOOL-BASED INSERVICE ACTIVITIES FOR TEACHERS IN PRIMARY SCHOOLS*

Mürşide DEMİRKOL**

Abstract

The Professional development of teachers is very important for having the quality of education in schools. The purpose of this study is to evaluate school-based in- service training activities that are done for teachers in primary schools. The study was conducted on 42 primary schools in Eskişehir. The data were collected from the school managers through interview. In the study, as a statistical technique, numbers and percentages were used in data analysis. In the study it was found out that in primary schools school-based in-service activities were done at low level according to type, frequency and period, and they were also done restrictedly according to density and time. Furthermore, activities of determining needs in education, and planning, preparing, implementing and evaluating programs are done superficially. Due to these findings, it could be said that school-based in-service activities are insufficient in primary schools.

Key Words: Teacher training, in-service training, school-based training

* This study was presented in the 16th Congress on Educational Sciences in Muğla University in 5-7 September 2007.

** Education Expert.